

השנה הלבנה

יצא לאור ע"י בית ההוראה
"שערי הוראה"
נערך ע"י הרב יוסף
אייזנשטיין שליט"א מרבני
בית ההוראה מו"צ ומח"ס
דעת הלכה וש"ע השל"ח
לפי סדר דף היומי בהלכה

"קו הרבנים" מענה 24 שעות ביממה: 0732-122-122

גליון 5 ראש השנה

דיני סליחות וראש השנה שחל בשבת

ימי הסליחות

א. מנהג בני אשכנז, לומר סליחות מיום א' לפני ראש השנה. וכשחל ראש השנה ביום ב' או ג' מקדימין להתחיל בשבוע שלפניו (שו"ע סי' תקפ"א ס"א). ומנהג בני ספרד לומר מתחילת חודש אלול. (שם).

ב. אומרים הסליחות **בציבור**, ואם עומד באמצע פרק סליחה, יפסיק לומר י"ג מדות עם הציבור, וימשיך במקום שהפסיק. (שלמי מועד עמ' כד, שבה"ל ח"ו ס"יב). ואף **יחיד** יכול לומר סליחות, וידלג הי"ג מדות, וכן הבקשות שהם בלשון תרגום כגון מחי ומסי ומרן די בשמיא, לא יאמר בלי מנין. (מ"ב שם סק"ד). וכן אם גמרו כבר הציבור כל הסליחות לא יאמרם. (הליכות שלמה פ"א ד').

ג. **הש"ץ** יתעטף בטלית, ואם הוא קודם אור היום, יקח טלית של חבירו ויכוין שלא לקנותו, ולא יברך עליו. (מ"ב שם סק"ו).

ד. טוב **לעמוד** באמירת הסליחות, ועל כל פנים יעמוד כשאומר א-ל ארץ אפים או א-ל מלך ובי"ג מדות. (מטה אפרים סי' תקפ"א ס"ח) ואמירת וידוי. (מ"ב סי' קלד סק"ד).

ה. אם יש **חתן בסליחות**, או כשאומרים כשכבר יום ויש **ברית**, מדלגים וידוי ונפילת אפים. (עיי' פת"ש סי' תקפ"א, והגהה על אלף המגן סי' תקפ"א ס"ק לח, הכרעת הליכות שלמה פ"א ס"ה). ומקצרים הסליחות. (הליכות שלמה שם). ויש שאין מדלגים כלום, כי הוא חלק מהסליחות. (מבית לוי פ"א סי"ט).

ו. העומד **באמצע פסוקי דזמרה** או ברכות ק"ש, אין לו להפסיק לענות י"ג מדות עם הציבור. (שבה"ל ח"ט סי' א).

ערב ראש השנה

א. נוהגים **להתענות** בערב ראש השנה עד חצות. (סי' תקפ"א ס"ב). ואם יש לו קצת חולי יש להקל בזה, ואין צריך התרת נדרים. (מ"ב שם ס"ק יט ושעה"צ ס"ק ל"ג). בסעודת מצוה מותר לאכול. (שו"ע ומ"ב שם).

ב. **נהגו להתייר נדרים** בערב ראש השנה, ולמסור מודעה על ביטול נדרים. (שלי"ח מס' יומא, מטה אפרים סי' תקפ"א סמ"ט, שע"ת סי' תקפ"א א', ז'). ויש לסמוך ע"ז לענין קבלת דבר מצוה שלא בלשון נדר, או הנהגה טובה שהנהיג ג' פעמים בלא תנאי בלי נדר, שאינו נדר. (שלמת חיים ח"ב סי' לח, הליכות שלמה מועדים א' עמ' שפ).

ג. המתירים יכולים להיות **קרובים** לעושה התרה, וזה לזה. (שו"ע יו"ד סי' רכ"ח ס"ג). ויש להחמיר שיהיו השלשה מתירים **ממולאי זקן**. (רע"א יו"ד שם).

ד. לא נהגו לעשות התרת נדרים **לנשים**, וסומכות על אמירת כל נדרי ביום כלפור. (הליכות שלמה שם, מבית לוי פ"ב הע' יא).

ליל ראש השנה

א. נוהגים לאכול בליל ראש השנה **מינים לסימן טוב**. (שו"ע סי' תקפ"ג ס"א). אוכלים המינים אחר ברכת המוציא. (מג"א שם סק"א, מטה אפרים ס"א).

ב. אוכלים תמר, רמון, תפוח בדבש, קרא, רוביא, כרתי, סילקא, דגים, וראש. (שו"ע שם ס"א-ב, מ"ב סק"ה).

ג. יש להקדים **לברך על התמר** כסדר שבעת המינים. (שו"ע סי' רי"א ס"א, כה"ח ס"ק יג -כח), והנוהגים לברך על התפוח (כמנהג הקדום שלא היה מז' המינים) לא יביא פירות מז' מינים על השולחן עד אחר הברכה על התפוח, ויכוין לפטור גם המינים שיביא אחר כך. (כה"ח ס"ק יג, הליכות שלמה ד"ה כו). יברך בפה"א **על הקרא** שאינו בא מחמת הסעודה, ויפטור שאר המינים שברכתם בפה"א. (הליכות שלמה פ"א יח). אין לברך בסוף הסעודה **על הלפתן**, כי כבר יצאו בברכה על הסימנים.

ד. אומר **יהי רצון** אחר האכילה. (מטה אפרים ס"א), י"א נוסח יהי רצון עם הזכרת ה'. (מ"ב סק"ב), וי"א בלי הזכרת ה'. (שועה"ר סי' תקפ"ג ס"א, מטה אפרים ס"א-ב, אלף המגן סק"כ).

ה. יש אוכלים אף **בליל שני**. (שע"ת סק"א, מטה אפרים ס"ב), ויש שאין אוכלים בליל ב'. (אלף המגן ס"ק יח בשם בני יששכר).

ו. שכח לומר **יעלה ויבא** בברהמ"ז, ביום אינו חוזר. (מג"א סי' קפח סק"ז, שועה"ר ס"י, וע"י מ"ב שם ס"ק יט שהביא מחלוקת ולא הכריע, וספק ברכות להקל). ובלילה חוזר. (תהלה לדוד שם סק"ה).

תפלות ראש השנה ועשרת ימי תשובה

א. שכח לומר **זכרנו או מי כמוך, או וכתוב או בספר חיים**, אם נזכר קודם שאמר השם של הברכה, אף שיש שם ב-וכל החיים, חוזר ואומרם. (מ"ב סי' תקפ"ב ס"ק טז). ובשו"ע הרב (סי' ז) כתב אומרם במקום שנזכר. ואם כבר אמר השם אינו חוזר. (שו"ע שם ס"ה). וטוב לאמרם באלקי

נצור קודם יהיו לרצון השני, ומי כמוך לא יאמר שם, כי הוא שבת. (כף החיים ס"ק כז).

ב. בעשרה ימים מראש השנה ליום כיפורים צריך לומר המלך הקדוש המלך המשפט. שכח או מסופק **אם אמר הקל הקדוש**, אם נזכר אחר ששהה כדי דיבור, או שהתחיל ברכה אחרת, חוזר לראש התפלה. (שו"ע סי' תקפ"ב ס"א, מ"ב סק"ז). ואף בליל ראש השנה. (שעה"צ סק"ד)

אם נזכר **תוך כדי דיבור**, היינו שלא שהה כדי שלש תיבות משגמר הקל הקדוש, ולא התחיל ברכה אחרת, (מ"ב סק"ז), ואמר המלך הקדוש, יצא. (שם ס"ב). ספק אם אמר תוך כדי דיבור, אינו חוזר. (א"א בוטשאטש). אמר הקל המלך הקדוש יצא. (שם).

ג. שכח לומר **ובכן תן פחדך וכו'**, אבל אמר המלך הקדוש אינו חוזר. (מ"ב סק"ז).

אמר **ובכן תן פחדך**, ומסתפק אם סיים המלך הקדוש, אין צריך לחזור. (מ"ב סק"ד. וי"א שאם יודע שאמר זכרנו ומי כמוך ומסתפק בהמלך הקדוש אינו חוזר. א"א בוטשאטש, דעת תורה ס"ב).

ד. סיים הברכה מקדש ישראל ויום הזכרון, **ולא אמר מלך על כל הארץ**, יצא. (מטה אפרים סי' תקפ"ב ס"ט). ואם אמר מקדש ישראל והזמנים לא יצא. (שם ס"ח).

ה. שכח או מסופק אם אמר **המלך המשפט**, אם נזכר תוך כדי דיבור, יאמר מיד המלך המשפט. ואם נזכר לאחר כדי דיבור אינו חוזר, כיון שהזכיר מלך. (רמ"א סי' קי"ח, מ"ב סק"ג). ויש אומרים שטוב שיתפלל תפלת נדבה לאחר שעקר רגליו. (שועה"ר סי' תקפ"ב ס"ב).

ו. כשהציבור אומרים **המלך**, אף העומד בפסוקי דזמרה, יאמר עמם תיבת המלך. (פסי"ת תקפ"ד א').

ז. נוהגים לומר אחר ישתבח מזמור **שיר המעלות ממעמקים**. (מ"ב סי' נד סק"ד). העומד עדיין בפסוקי דזמרה והציבור אומרים שיר המעלות, רשאי לומר עם הציבור, וכשמגיע אחר ישתבח יוכל לאמרו שוב במקומו. (מטה אפרים – אלף למטה סי' תקפ"ב סק"ב)

ח. בקדיש כופלין לומר לעלא ולעלא מכל ברכתא. (מ"ב סי' תקפ"ב ס"ק טז, סי' נו סק"ב). ובסיום הקדישים והתפלה נהגו לומר עושה השלום. (מטה אפרים סי' תקפ"ב ס"א). ויש שנהגו לומר כן רק בסיום התפילה ולא בסיום הקדישים. (שם אלף המגן ס"ק לז)

הזכרת שבת בתפלות היום

א. בתפלות היום מזכיר של שבת בתוך הברכה, ובחתימת הברכה. (סי' תפ"ז ס"א). אם לא הזכיר שבת כלל **בתוך הברכה לא יצא**. (וצ"ע אם הזכיר רק ביוהנחילנו שבת ומועדי קדשך, מ"ב שם ס"ק ג).

ולכן אם לא אמר עוד את השם של סיום הברכה חוזר ליותן לנו', (מ"ב סי' תרסח סק"ב) ואם אמר את השם של הברכה חוזר ל'אתה בחרתנו'. (מ"ב סי' תפז ס"ק יא). ואם סיים התפילה חוזר לראש. (מ"ב שם)

ובמוסף כשחוזר לתחילת הברכה יש להסתפק אם צריך לחזור גם על פסוקי מלכויות. (הלי"ש ר"ה פ"א ס"י"ד)

ב. אם הזכיר של שבת בתוך הברכה, ובסיום הברכה **חתם רק בשבת** ולא הזכיר יו"ט, יצא. (מ"ב שם סק"ז). ואם **חתם רק בשל יו"ט** ולא הזכיר שבת צ"ע למעשה. (ביה"ל שם ד"ה מקדש). וספק ברכות להקל ולא יחזור. (שועה"ר ס"ו).

ג. בשבת אומר יום **זכרון** תרועה. (סי' תקפ"ב ס"ז). ואם אמר יום תרועה אינו חוזר. (מ"ב שם ס"ק יט). אם נזכר קודם שסיים הברכה חוזר ליותן לנו'. (אשי ישראל פמ"ה הע' נט).

ד. בברכת **מעין שבע** אומר המלך הקדוש, וחותרם רק בשל שבת. (שם ס"ג). טעה ואמר הקל הקדוש אם לא אמר השם של סיום הברכה חוזר מהמלך הקדוש, ואם סיים ספק אם יצא ולא יחזור. (מ"ב שם סק"י).

ה. אין אומרים בשבת ר"ה **אבינו מלכנו**. (סי' תקפ"ד ס"א). ומ"מ אפשר להתפלל על חולים או שאר בקשות פרטיות אף בשבת. (ע"י מטה אפרים שם סכ"ה, וע"י סי' תרי"ט ס"ג).

ו. אמירת **תשליך** נהגו שלא לאמרו בשבת. (מ"ב סי' תקפ"ג סק"ח, וע"י בשע"ת סק"ו שיש שאמרו בשבת).

ז. אסור לטלטל **השופר** אם לא לצורך גופו ומקומו. (סי' תקפ"ח ס"ה)

סעודה שלישית בערב יו"ט

א. לכתחילה יאכל סעודת שחרית כרגיל, ואחר שיתפלל מנחה עם הציבור, יאכל סעודה שלישית (רמ"א סי' רצ"א ס"ג), וטוב שיהא קודם זמן מנחה קטנה, ואם אינו יכול עוד לאכול עד שהגיע שעה עשירית, יאכל רק מעט יותר מכביצה ולא כרגילות סעודתו (שעה"צ סי' תקכ"ט ס"ק ט-ז). ולכתחילה לא יחלק סעודת שחרית לשתים (מ"ב סי' רצ"א ס"ק יז).

ובר"ה שמאריכים בתפילה וא"א לאכול שנית קודם שעה עשירית, וגם לא יוכל לאכול סעודה שלישית רק אכילה גסה, **יחלק סעודתו לשתים**. (שו"ע סי' רצ"א ס"ג, מטה אפרים סי' תקצז ס"ד). ויפסיק ע"י שיצא חוץ לביתו לזמן מועט (שועה"ר שם ס"ג), או יפסיק בביתו כרבע שעה. ואם זמנו בהול וא"א לו לחלק הסעודה או ששכח לעשות כן, **יאכל מיני מזונות** כי י"א שיוצא בכך. (מטה אפרים שם).

מלאכות לצורך יום ב' של יו"ט

ג. אסור להדיח כלים בשבת לצורך יו"ט, אלא אם צריך אחת מהן לשבת, או אם הם בזיון לשבת, שיש מהם ריח רע או מתקבצים שם זבובים וכדו'. (שו"ע סי' שכ"ג ס"ו, מ"ב ס"ק כ"ו). אין להביא מאכלים או שתיה ממקום למקום לצורך יו"ט. (מ"ב סי' תרס"ז סק"ה). וכן אין להוציא בשבת מהמקפיא מאכלים קפואים להפשירן לצורך יו"ט. (הגרשז"א בשש"כ פ"י הע' ג), ויש מקילים. (שבט הקהתי ח"א סי' קנח).

יש ללמד הנשים שלא לעשות מלאכה או לבשל לצורך הלילה, עד שיאמרו ברוך המבדיל בין קודש לקודש. (ע"י סי' רצ"ט ס"י).

הדלקת נרות ביום ב'

ד. נכון להכין מערב שבת פתילות חדשות לליל ב' של יו"ט. (מ"ב סי' תק"א ס"ק לד). אין להבהב הפתילות ביו"ט.

(שו"ע סי' תקי"ד ס"ט), ואין להדביק הנרות ביו"ט. (מ"ב שם סי' יח). הפתילות הישנות לכתחילה לא יטלטלם בידיים, רק ע"י דבר אחר, (ט"ז סי' תקי"א סק"ז), וטיפות השעוה והדיסקית שבתוך הזכוכית מותר להסירם. (ארחות שבת פי"ט רח).

ה. פתיל צף אסור לנקבו או להפרידו ביו"ט. (שש"כ פי"ג כד). ולתחוב הפתילה למכסה, טוב לכתחילה להכין מערב שבת, (מבית לוי פרק ק"ב ה), ומותר לתחובם בחג. (שש"כ שם, מבית לוי שם).

אמירת ותודיענו

ו. בתפלת ערבית של יו"ט אומר ותודיענו. (שו"ע סי' תצ"א ס"ב) ואם לא אמר אין מחזירין אותו. (מ"ב שם סק"ד). ואם התחיל לומר ותתן לנו ה' אלוקינו אין לחזור לומר ותודיענו. (מטה אפרים סי' תקצ"ט ס"ז). וי"א שכל שלא אמר ברוך אתה ה' יכול לחזור. (עיין מבית לוי פק"א ב, ועוד).

ז. אם לא אמר ותודיענו אסור במלאכה קודם שיקדש ויבדיל על הכוס, אלא אם אומר ברוך המבדיל בין קודש לקודש. ואסור בטעימה עד שיקדש כדן. (מ"ב סי' רצ"ט ס"ק לו).

יקנה"ז

ח. סדר הקידוש והבדלה הוא, ברכת היין, קידוש, נר – ברכת מאורי האש, הבדלה, זמן- שהחיינו. (שו"ע סי' תע"ג ס"א, מ"ב סק"ג) ומסיים הברכה המבדיל בין קודש לקודש. (טור שם, מג"א סי' רצ"ט ס"ק יג) ואם טעה וסיים המבדיל בין קודש לחול לא יצא וצריך לחזור ולהבדיל. (מבית לוי פק"א ג).

ט. שינה הסדר והקדים המאוחר ואיחר המוקדם יצא, חוץ מאם הקדים הקידוש לברכת היין, שצריך לחזור ולברך ברכת הקידוש. (שועה"ר סי' ו).

י. י"א שמותר לקרב שני נרות דולקים לעשותן אבוקה כדי לברך מאורי האש, ומותר אח"כ להפרידם. (יסוד ושורש העבודה ש"ט פ"ה, אלף המגן סי' ת"ר סק"ג, אגרות משה או"ח ח"ה סי' ל, ארחות רבינו ח"ב ק"א, יו"ט ב' כהלכתו פ"א הע"י סח בשם הגר"ש אלישיב). וי"א שאין לקרב הנרות אלא יברך עליהם כך. (יו"ט שני כהלכתו שם בשם הגר"ש אוירבך, מבית לוי שם ד').

תקיעת שופר

א. ראוי לכתחילה שלא לאכול ולשתות לפני תקיעת שופר. (עיין סי' תרצ"ב ס"ד, ומ"ב שם סי' טו). **ומי שלבו חלש** ואין דעתו מיושבת לתקוע ולהתפלל עד שיטעם, יקדש ויאכל כזית, כדי שיהא קידוש במקום סעודה. (מטה אפרים סי' תקפח ס"ב). ויזהר שלא יאכל כביצה. (הליכות שלמה פ"ב א). ויש מקומות שנהגו לשתות לבד בלא קידוש. (אלף המגן שם ב).

ב. ברכת השופר יוצאים מפי התוקע, ולא יענו ברוך הוא וברוך שמו, ואם ענו אינו הפסק כששמע כל הברכה. (מ"ב

סי' קכ"ד ס"ק כא). לא ענה אמן יצא בדיעבד. (שו"ע סי' רי"ג ס"ב).

ג. מי שנכנס **באמצע הברכות**, או שלא שמע הברכות כראוי, אם יוכל להספיק לברך קודם שיתחילו לתקוע, יברך. (עיין מ"ב סי' תקפ"ה ס"ק יא). ואם לא יספיק, יברך בין סדר לסדר. (אלף המגן סק"ט). ואם לא הספיק יברך על תקיעות דמעות. (ויש לעיין אם יכול לברך לפני תקיעות דלחש. עיין מ"ב סי' קכ"ח ס"ק קו).

ד. אין להפסיק בשיחה מברכת השופר עד גמר כל התקיעות דמעות. (שו"ע סי' תקצ"ב ס"ג, מ"ב סי' יא). הפסיק בדיבור בין ברכה לתחילת התקיעה, אם הוא לצורך התקיעות, אינו חוזר ומברך. ואם שלא לצורך התקיעות, חוזר ומברך. (מ"ב שם סי' יד). הפסיק בין התקיעות, אין צריך לחזור על הברכות או התקיעות. (מ"ב סי' יא).

ה. **בשעת התקיעות** אסור לדבר או לרוק או להשמיע קול בפיהוק או נחירה, ויזהרו שלא להוציא כוחו וניעו, כדי שישמעו כל התקיעות מתחילתם ועד סופם. (מ"ב סי' תקפ"ז ס"ק טז, וסי' תקצב סק"י). ומ"מ אם שמע קול שופר אף אם שמע עוד קול יצא. (מ"ב סי' תקפח ס"ק יא).

ו. ברכת אשר יצר מותר בין תקיעות דמיושב למעומד, ובין הסדרים של תקיעות דמעות. (הליכות שלמה פ"ב טז, מבית לוי פ"ד ה).

ז. בחזרת הש"ץ אין לומר **תהלים** או לעסוק בתורה, כי צריך שיהיו התקיעות על פי סדר ברכת מלכיות זכרונות ושופרות, ובדיעבד אינו מעכב. ובשעה שהש"ץ מאריך בניגונים כתב ביסוד ושורש העבודה (שער האיתון פ"ד) שראוי לומר אז תהלים. ואין נוהגים כן אלא יקשיבו כל הציבור לכל תפלת הש"ץ. (הליכות שלמה א"ה 64).

ח. בתפלת לחש של מוסף, לנוסח ספרד נוהגים לתקוע, אם **עומד בתפלתו באמצע הברכות** או הפסוקים, והתחילו לתקוע, יפסיק וישמע התקיעות, ולא יאמר היום הרת עולם רק כשיגיע לסוף הברכה. (מטה אפרים סי' תקצ"א ס"ג).

ט. **נשים** קיבלו עליהם חובה לשמוע עיקר תקיעת שופר. (חיי אדם קמא, ז). ויכול לתקוע להם אף מי שכבר יצא לעצמו. (שו"ע סי' תקפ"ט ס"ו). ואם שומעת בבית הכנסת יוצאת הברכה מהתוקע. אבל אם שומעת מתוקע שכבר יצא ידי חובתו, אין יכול לברך בשבילם, ויברכו לעצמם. (שם, מ"ב סי' יא).

אם באה לביהכ"נ לתפלת מוסף י"א שיכולה לברך לעצמה באמצע שמו"ע לפני התקיעות ברכת שופר אבל לא שהחיינו, וטוב יותר שתברך לפני תקיעות בחזרת הש"ץ. (ע"י שבה"ל ח"ט סי' קלד, חוט שני ר"ה עמ"י סא)

י. **קטנים** שהגיעו לחינוך מצוה להביאם לביהכ"נ לתקיעת שופר, וישמור עליהם שישמעו ולא יבלבלו הציבור. (מ"ב סי' תקפז ס"ק טז)

דיני נטילת ידיים סימן קסב עד ס"ז

מטהר ידיו והמים **טמאים**, ובנטילה **שניה מטהרם**. ואם שפך **רביעית** בבת אחת על ב' ידיו או רביעית על כל יד ויד לרוב פוסקים אין צריך נטילה שניה. (מ"ב סק"א).

נטילה ב' פעמים

א. נטילת ידיים ברביעית הוא כדי לטהרם מטומאת ידיים עסקניות. וצריך ליטול **ב' פעמים**, בנטילה ראשונה

הגבהת ראשי אצבעותיו

ב. הנוטל ידיו צריך להגביה ראשי אצבעותיו למעלה שלא יצאו מים חוץ לפרק ויחזרו ויטמאו הידים. לרוב המפרשים אף **בנטל כל היד** חששו שמא קודם שניתן מים שניים יזובו המים טמאים מתוך אצבעותיו חוץ לפרק ויחזרו אחר המים שניים ויטמאו הידים לכן יגביהם עד הניגוב. וכן פסק רמ"א והוא העיקר. (שו"ע ס"א מ"ב סק"א-יא).

ויש סוברים שכל החשש רק בנטל **עד קשרי אצבעותיו** וחששו שמא נשפך מעט חוץ מקשרי אצבעותיו ונטמאו המים ומים שניים לא הגיעו שם לטהרם וירדו לאצבעותיו ויטמאום. אבל אם נטל כל היד לא חששו שיזובו חוץ ליד מעצמן, ובנשפך שם מים אין נטמאים ואין צריך להגביה ידיו. וכן פסק המחבר ויש לסמוך על זה בשעת הדחק. (שם).

ג. **בדיעבד** אם לא הגביה ידיו אין צריך ליטול שנית. אלא אם ראו שיצאו מים חוץ לפרק וחזרו. (מ"ב סק"ב).

זמן ההגבהה

ד. טוב ליהרר שגם בשעת הנטילה יהיו **ידיו מוגבהות**, ולרשב"א מן הדין יהרר מנטילת מים שניים ולרוב מפרשים מאחרי מים שניים עד הניגוב. (מ"ב סק"ג).

אופן ההגבהה

ה. י"א לפוסקים ששיעור הנטילה עד ראשי אצבעותיו מגביה **ראשי אצבעות** ולפוסקים שהשיעור עד פיסת היד מגביה **כל היד**. ויש שפירשו שבהגביה ראשי אצבעותיו מגביה כולה. (מ"ב סק"ד).

השפילם כל הזמן

ו. אם השפילם מתחילת נטילה ראשונה עד אחר נטילה שניה אין בזה חשש. אך יש מפקפקים שמא בזה לא יגיעו מים על ראשי האצבעות. וכן ע"פ קבלה **צריך להגביהם** וכן ראוי לנהוג. (שו"ע ס"א מ"ב סק"ו-ט).

אופנים שאין צריך הגבהה

ז. אם שפך **רביעית על שני ידיו בפעם אחת**, וכל שכן אם שפך **רביעית על כל יד** אין צריך הגבהה. וכן **המטביל** ידיו אין צריך להגביה ידיו, וכן נהגו להקל בנוטל **ג' פעמים**, ויותר נכון ליטול על כל יד רביעית. (שו"ע ס"א מ"ב סק"טז). וע"פ קבלה בכל אופן יגביה ידיו נגד ראשו. (ערוה"ש ס"ז, כה"ח סק"ב-ו).

סדר הנטילה

ח. הנוטל ידיו כשמלוכלכות ויש לו רביעית מצומצם, נוטל קצת **להסיר הלכלוך** החוצץ ונוטל שנית ומים טמאים, ונוטל שלישיית לטהר המים. ואם יש לו מים בשפע נוטל קצת להסיר הלכלוך **ונוטל ברביעית**, וכן כשאין מלוכלכות **נוטל ברביעית** ואין צריך מים לטהרם. וי"א שלעולם צריך ליטול מים שניים אף שנטל ברביעית ולכתחילה ינהג כן אבל אין צריך לטרוח על זה. (שו"ע ס"ב מ"ב סק" יז-כא). ולחזו"א אף לכתחילה די ברביעית. (או"ח כד סק"ל).

שפשוף

ט. הנוטל ידיו צריך **לשפשפם זו בזו**. אף בנטל ברביעית כדי להעביר הלכלוך היטב. (שו"ע שם מ"ב סק" יז).

נטל לחצאין

י. נטל מקצת ידו וניגב, ושוב נטל הנשאר מידו, ידו טמאה שאין נטילה לחצאין, וצריך ליטול מחדש **כל ידו** ואין צריך לנגב. (שו"ע ס"ג מ"ב סק" כז). ולחזו"א צריך לנגבם. (או"ח כד סק"כ).

ואם נשאר מקצת ידו **טופח** על מנת להטפוח בדיעבד אין צריך לחזור וליטול, ולכתחילה יטול בבת אחת כל היד אפילו בשני שפיכות שלא שהה ביניהם. וכל זה בנטילה ראשונה אבל בנטילה שניה נוטל מקצת וחוזר על המקצת. (שו"ע שם מ"ב סק" ל).

נגע ביד טמאה

יא. נטל **ידו אחת** אף במים שניים או רביעית, ושפשפה או נגע בשניה נטמאו שני ידיו ואין מועיל להם מים שניים לטהרם כי נטמאו מיד השניה, וצריך **לנגב** שני ידיו ולחזור וליטלם כדן. (שו"ע ס"ד מ"ב סק" לו, שעה"צ סק" לב).

ואף אם נטל **יד השניה נטילה אחת** הרי המים טמאים ומטמאים הראשונה, וצריך לחזור וליטול, ומחלוקת אם צריך לנגבה. (שו"ע שם מ"ב סק" מח).

יב. כדי ליהרר שלא יגע יד בחבירתה קודם גמר הנטילה יש ג' אופנים, או **שיטול לו אחר רביעית** בבת אחת על ידיו או שיאחוז הכלי בראשי אצבעותיו **וישפוך על שתי ידיו כאחת** וחשובין כיד אחת, או **שיטול על כל יד רביעית** ואחר כך ישפשפם ואין צריכים מים שניים לטהרם. (שו"ע שם).

נגיעה מאחר

יג. נגע בהם **אחר שלא נטל ידיו** בעודם לחות מהמים, אף אם נטל מים שניים או רביעית, צריך לנגבם ולחזור וליטול. (שו"ע שם), ואף אם נגע בהם **תינוק**. (כה"ח סק" לא). ואם כבר בירך על נטילת ידים וזוכר שאחר נגע בו יחזור ויטול בלא ברכה. (מ"ב סק" מט). ואם **באמצע הסעודה נגע אחר** במשקים שבידו אינו מטמא. (חזו"א או"ח כה סק" יג).

נגע בכלי

יד. נטל הכלי בידו שנטל ראשונה **נטמא אופן הכלי** מהמים שעל ידו, וכשחוזר ונוטל בידו השניה נטמא ידו מאופן הכלי וצריך לנגבה, והעצה שיטול כל יד מרביעית או שיטול כל יד ראשונה ושניה מיד. (מ"ב סק" מט).

נטילה כאחת

טו. נטל שני ידיו **כאחת או אפילו שנים או שלשה** אנשים כאחד זה בצד זה או זה על גב זה, **כיד אחד** הם ואין מטמאות זה את זה. ונוטל מרביעית לשנים ומחצי לוג לשלשה וארבעה. (שו"ע ס"ה מ"ב סק" נא).

טז. אם בנטילה ראשונה נטל כל יד בפני עצמה בפחות מרביעית וחברם ונטל נטילה שניה על שניהם יחד ידיו טמאות, כי כשחברם נטמאו מיד השניה ושניים לא מטהרים מיד אחרת וצריך לנגב ידיו וליטלם כאחת. (שו"ע ס"ו)